

Teksta un mūzikas mijietekmes

1. Izlasi dziesmas vārdus, pārrunā ar klasesbiedru, kāds ir dziesmas vēstījums!

Dziedi pēc dzirdes dziesmu!

NEVIS SLINKOJOT UN PŪSTOT

Františeks Čelakovskis
atdz. Juris Alunāns

Andrejs Jurjāns

Ne - vis slin - ko - jot un pūs - tot tau - tu la - bā go - dā ceļ. Nē, pie prā - ta

6

gais - mas kļūs - tot, tau - ta zied un tau - ta zel, tau - ta zied un tau - ta zel.

2. Ja ikviens tik zemē sētu
Vienu graudu veselu,
Kas gan izskaitīt tad spētu
Zelta kviešu krājumu! | 3. Bet, kas lielīdamies pārdot
Ved uz tirgu pelavas,
Tas kā pelus, vējam ārdot,
Zūd no ļaužu piemiņas. | 4. Augsim lieli, augsim lieli,
Būsim sveiki, veseli,
Uzdziedāsim, uzdziedāsim
Augstu laimi Latvijai! |
|---|---|---|

1.1. Noklausies A. Jurjāna dziesmu “Nevis slinkojot un pūstot” un analizē, kā ritms palīdz atklāt dziesmā pausto saturu! Raksturo izmantotos mūzikas izteiksmes līdzekļus!

Skaņkārtā: _____ Taktsmērs: _____

Temps: _____ Ritms: _____

2. Atzīmē klaviatūrā ar ● Fa mažora trijskani!

2.1. Uzraksti vijoles atslēgu, augšup un lejupejošu Fa mažora gammu 4/4 taktsmērā, ♩ ♪ ♪ ♪ metriritmā! Izmanto atgādni par nošu ilgumiem un taktsmēriem no 1. temata “Ritms, mūzika, kustības”!

3. Sadali ritmu taktīs, saliec taktssvītras un nospēlē! Kurš ritma piemērs, tavuprāt, labāk atbilstu patriotiskās dziesmas noskaņai?

4. Klausies B. Reznika dziesmu “Atmostas Baltija”! Analizē, kā dziesmas temps, akcenti, ritma un melodijas zīmējums palīdz uztvert tekstā pausto domu! Dziedi piedziedājumu līdzi!

 Latvija Lettonie	<p style="text-align: center;">C G Am Am/G</p> <p>Trīs māsas jūras malā stāv,</p> <p style="text-align: center;">F Em Dm G</p> <p>Tās nespēks un nogurums mās .</p> <p style="text-align: center;">C G Am Am/G</p> <p>Tur bradāta zeme un dvēseles,</p> <p style="text-align: center;">F G C</p> <p>Trīs tautu gods un prāts.</p> <p style="text-align: center;">F Em Am Am/G</p> <p>Bet torņos jau likteņa zvani skan,</p> <p style="text-align: center;">F Em Dm G</p> <p>Un jūra bangoties sāk.</p> <p style="text-align: center;">C G Am Am/G</p> <p>Trīs māsas no miega modušās,</p> <p style="text-align: center;">F G C</p> <p>Par sevi pastāvēt nāk.</p> <p style="text-align: center;">Am Em Am G</p> <p>Atmostas Baltija, atmostas Baltija,</p> <p style="text-align: center;">C G Dm E7</p> <p>Lietuva, Latvija, Igaunija !</p>
---------------------------------------	--

5. Klausies Emiļa Melngaiļa dziesmu “Senatne”! Analizē teksta saturu un mūzikas izteiksmes līdzekļus (ritma elementus, akcentus, melodiju, dinamiku), kas pastiprina tekstā pausto domu! Uzraksti, kas mūzikā mainās atbilstoši teksta noskaņām (temps, dinamika, akcenti u. tml.)!

Tur burvīgā gaismā viss zaigo un laistās, Ik skaņa tur dziesmās un saskaņās saistās;	Teiksmainā senatne	
Pār pļavām, pār mežiem tur meitenes līgo, No kalna uz kalnu jāņugunis spīgo!	Atmiņas par Līgo svētkiem	
Visapkārt kā noslēpums drūmi guļ sils; Tur glāžu kalns mirgo, tur ūdens pils;	Noslēpumainais sils	
Iz niedoļa nāras saldsērīgi smejas, Un mēnesnīcā tur laumas vij dejas;	Graciozās nāras un laumas	

Bez saulītes vakarā bāri tur dzied, Tie bargu kungu gaitās iet.	Bāru dziesma (tautasdziesmas citāts)	
Bet melnā čūska maļ jūrā miltus, Tos jāēd būs tiem, kam vara un viltus;	Draudi apspiedējiem	
Tur karā jāļ bāliņš – aust asiņains rīts, Pret ienaidniekiem ass zobens trīts,	Gaidāmo cīņu priekšnojauta	
Tad augšā kāps pilskalns iz senseņiem laikiem, Iz simtgadu miega caur dūmiem un tvaikiem.	Reprīze, bet nav vairs sākuma sastingums (kustība basos)	
Dies saulīte atkal trīskrāsaina: Drīz zila, drīz zaļa, drīz sarkana. Dies saulīte atkal trīskrāsaina: Drīz zila, drīz zaļa, drīz sarkana.	Gaišās nākotnes skatījums – aust brīvības saule; dziesmas kulminācija	
Tur burvīgā gaismā viss zaigo un laistās, Ik skaņa tur dziesmās un saskaņās saistās,	Izskaņa – sākuma mūzika	
Saistās...	Viss atkal izgaist kā tāls sāpnis...	

6. Klausies latviešu tautasdziesmu “Pūt vējiņi” Andreja Jurjāna apdarē korim! Seko līdzī notīm un vārdiem! Diskutē ar solabiedru, ko, tavuprāt, nozīmē šādi apgalvojumi: mūzika un teksts ietver atšķirīgus vēstījumus; himniska, korāļa tipa harmonizācija pretstatā sadzīviska rakstura tekstam!

3. Pūt, vējiņi

Mēreni

S. A. pūt, vē - ji - ņi, dzen lai - vi - ņu, aiz - dzen ma - ni Kur - ze - mē.

T. B. pūt, vē - ji - ņi, dzen lai - vi - ņu, aiz - dzen ma - ni Kur - ze - mē.

6.1. Izdziedi un salīdzini šīs divas “Pūt, vējiņi” melodijas! Kādus secinājumus vari izdarīt?
Raksturo melodijas zīmējumu! Kura melodija vairāk atbilst sadzīviska rakstura tekstam?

PŪT VĒJIŅI

Kurzemes melodija

Vidzemes melodija

1. Pūt, vējiņi, dzen laiviņu,
Aizden mani Kurzemē.
2. Kurzemiece man solīja
Sav' meitiņu malējiņ'.
3. Solīt sola, bet nedeva,
Teic man lielu dzērājiņ'.
4. Teic man lielu dzērājiņu,
Kumeliņa skrējējiņ'.
5. Kuru krogu es izdzēru,
Kam noskrēju kumeliņ'?
6. Pats par savu naudu dzēru,
Pats skrēj' savu kumeliņ'.
7. Pūt, vējiņi, dzen laiviņu,
Aizden mani Kurzemē.

7. Dziedi latviešu tautsdziesmu “Es izjāju prūšu zemi”! Analizē dziesmas saturu un izvērtē,
ar kuriem mūzikas izteiksmes līdzekļiem tiek papildināta tekstā paustā doma! Nodziediet šo
tautsdziesmu izteikti lēnā tempā! Kā mainīsies dziesmas raksturs? Kas to izmainīja?

2. Prūšu meitas man gribēja
Par junkuru paturēt.	5. Nu ar Dievu, prūšu meitas,
Nu es braucu uz Kurzemi.
3. Nepalikšu, prūšu meitas,
Man pašam(i) Kurzemē.	6. Nu es braucu uz Kurzemi
Pats pie savas līgaviņas.
4. Man pašam(i) Kurzemē
Sētā jauna līgaviņa.	

7.1. Klausies tautasdziesmas “Es izjāju prūšu zemi” ieskaņojumu! Diskutē par izpildījumā ietvertu emocionālo noskaņu! Raksturo tautasdziesmas mūzikas valodas elementus! Kā tie atspoguļo dziesmas tekstu?

Skaņkārtā _____ Temps _____

Melodija _____ Ritms _____

Kuri mūzikas valodas elementi, tavuprāt, vislabāk palīdz radīt mūzikas noskaņu?

8. Klausies I. Ziedoņa epifāniju “Es jums saku: dziediet!”! Pasvīturo tekstā svarīgākos vārdus! Analizē R. Tiguļa mūziku, skaņdarba noskaņas atbilstību dzejai!

Es jums saku: dziediet! Dziediet, kad jums ir labi. Bet visvairāk dziediet, kad jātiek pāri nejēdzībai. Dziediet acīs tam, kas jūs lamā. Gavilējiet savā pārākumā, kad jūs sit.

Es to ļoti labi atceros. Es biju mazs puika un redzēju pa istabas logu: kaimiņu māte sita savu dēlu. Viņš stāvēja pie klēts stūra un dziedāja. Māte viņu sita ar tādu kā stibu, kā slotas kātu, un viņš smējās un dziedāja. Viņa sita, un viņš dziedāja; viņa piegura, un viņš dziedāja. Tad viņa nolaida rokas un viņš dziedāja, noglāstīja savus sadauzītos plecus un aizgāja dziedādams.

Dziediet pārpildītos trolejbusos (nolādēti gribas savas dusmas izdziedāt!). Un ja jums jāmaksā par dziedāšanu, tad samaksājiet!

Dziediet, kad jūs dzerat. Aiz skumjām, aiz garlaicības jūs dzerat. Jūs varat pusstopu izdzert, bet vai jūs varat pusstopu izdziedāt? Dziediet pie kapa! Ko jūs klusējat, dziediet! Viņš nedzird. Ne viņam. Dziediet, ne viņam aizejot, bet jums paliekot. Ne par skujām kapā, bet par to lapu galotnē. Sev, dzīvie! – jums dziesma ir vajadzīga, ne viņam.

Kad jūs naktī pamostaties, lakstīgalas dzied. Redziet, arī naktī ir dziesma. Vai jūs dziedat tikai no rītiem tās saulainās? Bet dusmu dziesmas un izmisuma dziesmas, un uzbrukuma dziesmas? Jā, kur ir jūsu uzbrukuma dziesmas?

Vai jūs jau esat uzvarējuši, ka dziedat tikai no rītiem? Vai uzvarēti, ka nedziedat nemaz?

9. Klausies I. Ziedoņa epifāniju “Ar naktstauriņiem ieskrien mīlestības logā”! Pasvītro tekstā svarīgākos vārdus! Analizē V. Šimkus izpildītās mūzikas tempa, dinamikas, noskaņas atbilstību teksta saturam! (Tu vari izvēlēties, kuru epifāniju klausīties un analizēt.)

Ar naktstauriņiem ieskrien mīlestība logā. (Nodzēs uguni, citādi nebūs miera!)

Ar naktstauriņiem ieskrien? Tā ir vēl tikai nojausma, pati mīlestība ir neaizsniedzama. Tālu Lielupes dzelmē šonakt guļ zivis. Otrā krastā viļņi skrien uz otru pusi.

Tālu mēs esam viens no otra. Kā bērza dienvidu un ziemeļu zari. Kādam vējam jānāk, lai mūs sanestu kopā?

Mēs esam kā pretējās šķūņa durvis. Un šķūnī staigā caurvējš.

Neaizsniedzama guļ mīlestība zem tava nama. Lai to aizsniegtu, jānoārda viss nams. Vai tu ļausi noārdīt tavu namu, vai tu noārdīsi to pati?

It kā vienkārši likās: ar naktstauriņiem ieskrien mīlestība logā. It kā vienkārši tieši un tuvu. It kā mēs būtu putni un dziedātu galotnē.

Bet mīlestība ir saknēs un tur, kur dziļi guļ zivis.

Kā nojausma skrien ziedlapiņa.

9.1. Pēc lasījuma noklausīšanās izvērtē mūzikas un teksta mijattiecības pēc dotajiem kritērijiem, ieraksti savu vērtējumu. (Tu vari izstrādāt arī savus vērtēšanas kritērijus).

Teksta un mūzikas atbilstība (ideja, noskaņa, dinamika, kulminācija, noslēgums)	Radošums izteiksmes līdzekļu lietojumā (skaņkārta, ritma elementi, melodijas zīmējums, akcenti)	Priekšnesuma radītās asociācijas

10. Izlasi Gustavo un Renāra dziedātās dziesmas “Vaļā” vārdus un pieraksti, kāda varētu būt tekstā paustā doma!

[Gustavo]: Vai es to kaut kur biju lasījis, vai man kāds pie kafijas tasītes bija stāstījis, ka viņš bija lasījis. Esot jāatsakās no kaut kā, lai kaut ko iegūtu, vaļā ir jālaiž,
Smelsies savādāk pāri malai.
Uztvēru es šo faktu pasīvi, tā, lai zinātu, ja man kāds prasītu, jo ar sevi to nevarēju sasiet.
Jā, esmu apkrāvijs ar paunām un vēl tēmēju uz jaunām, Ticiet man, dažiem ir vēl ļaunāk.
Man tikai rūp, lai garderobē nav robu:
Daži krekli ar logotipu “Skops”, džemperu, kas visu mūžu grauž, jo uz tiem ir uzšūts “Skauž”, bikses lielībā ražotas, mīksti slinkuma kažoki, es tā kā daudzi – lepnumā, spītā – varētu izmest kaudzi, bet rītam?
[Renārs]: Vaļā, mana mēle, raisies vaļā,
Skaļāk, dziesma jānospeļē skaļāk,
Vaļā, apziņa man raisās vaļā,
Jāļauj vecai zālei iznīkt tā, lai ir, kur dīgt zaļai.
Un ja nu sabrucis kas vai arī pazudis sen,
Atkal kopā vāksies pa daļām,
Kā agrā aprīlī asni jaunu dzīvību dzen,
Tā man būs pamosties un vērties vaļā,
Vaļā.
[Gustavo]: Bet tad žoklis atkāpās, klau, jo apstākļi atvarā rāva, kad vismazāk biju gatavs es tam.
Es dedzīgi spurojos pretī un vēl noraujos par lecību.
Zin, ko par atvariem stāsta, vecīt?
Tiek no tiem ārā tie, kuri ļaujas, tie, kuri paši peld lejā bez kaujas.
Kā tiku ārā, spļāvu saujās, mest ārā, uzskatu, vajag man, to, kas nav aiztikts pusgada laikā, vēl ap kaudzi drusku tā staigāju.
Domāju – zin, kā – ja, bet tomēr noder un ja tas nāk atpakaļ modē?
Ko man atkal skraidīt pa bodēm?
Iekšā viss man burtiski vārās, šaubas kā blenderī maļās, nē, tomēr jāmet tā kaudze ir ārā...
Dzirdi? Paver tās durvis vaļā!

Tekstā paustā doma

Atskaņas _____

Temps _____

Ritms _____

Melodijas raksturs

10.1. Izlasi skaidrojumu, kas ir reps! Dziesmas vārdos atrodi un pasvītro būtisku repa pazīmi – atskaņas! Padomā, kuru vēl repa pazīmi konkrētās dziesmas vārdos vari atrast!

Reps – dziesmas teksta improvizēta izrunāšana ātrā tempā mūzikas pavadījumā. Dziesmas vārdi ir ar atskaņām, repošana tiek pavadīta ar roku žestiem, specifiskām kustībām. Tiek ievērots princips, ka sacerētais teksts atspoguļo reālo dzīvi pilsētas mikrorajonos. Lai arī repa mākslinieki izmanto izdomātu saturu savām kompozīcijām, hiphopa kultūra pieprasa, lai šie teksti pilnībā vai daļēji atbilstu patiesībai.

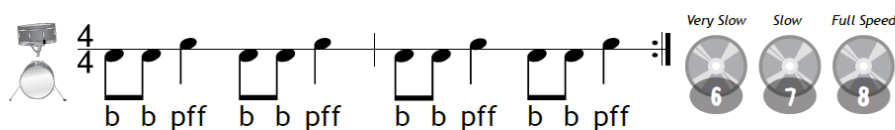
10.2. Klausies un analizē repa dziesmā “Vaļā” izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus (ritms, temps, melodijas raksturs)!

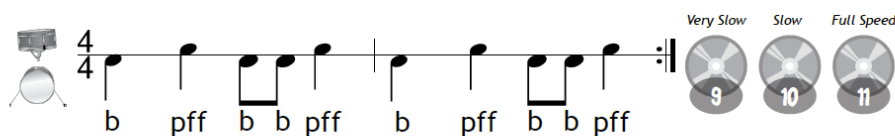
11. Izlasi, kas ir *beatbox*!

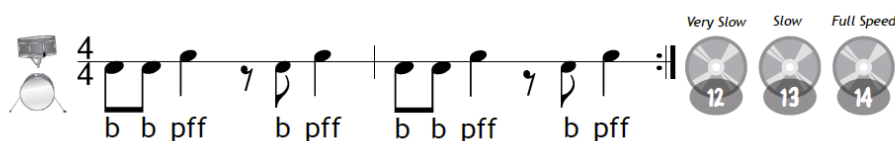
Beatbox – vokālās perkusijas forma, kurā ar balsi atdarina mūzikas instrumentus un rada dažādas sitaminstrumentus atdarinošas skaņas un ritmu.

11.1. Noklausies piemēru, kā mācīties izpildīt *beatbox*! Klausoties darbojies līdzi!

Practice these beat boxing beats with the two sounds you know so far:

11.2. Grupu darbs. Izvēlieties savu ritma variantu *beatbox* pavadījumam!

Pierakstiet ritmu 4/4 taktsmērā pēc dotā parauga! Pievienojiet ritmam zilbes!

Rakstiet notis virs un zem līnijas!

11.3. Katra grupa prezentē savu *beatbox* pavadījuma variantu. Novērtē savu darbību grupā un ieraksti darba lapā vērtējumu!

Ritma precizitāte	
Zilbju artikulācijas skaidrība	
Sadarbība grupā	

12. Patstāvīgi izvēlies literāru tekstu vai dzejoli! Padomā, kādai koncertsituācijai tas atbilstu! Izmanto mācīšanās stratēģiju “Kā izveidot priekšnesumu, kurā literāro tekstu pavada muzikāla improvizācija?”! Novērtē savu priekšnesumu!

Teksta un mūzikas atbilstība (ideja, noskaņa, dinamika, dikcija, artikulācija, skaņveide)	Radošums izteiksmes līdzekļu lietojumā (skaņkārta, ritma elementi, melodijas zīmējums)	Priekšnesuma radītās asociācijas	Uzstāšanās kultūra, atbilstība koncertsituācijai